

KARAMANLI DÖNEMİ ŞEHNÂME YAZARLARI VE ESERLERİ ÜZERİNE

İsmail ÇİFTÇİOĞLU*

ÖZET

Anadolu'da, şehnâme yazma geleneği, ilk olarak Türkiye Selçuklular Döneminde ortaya çıkmıştır. XIII. yüzyılın ilk yarısında, Emir Ahmet Kâni'î tarafından Selçuklular Şehnâmesi'nin te'lifi ile başlayan gelenek, zamanla Karamanlılar tarafından da devam ettirilmiştir.

Karamanlı Dönemi şehnâmelerinin ilki, 1313 yılında Ünsî; ikincisi, XIV. yüzyılın ilk yarısında Dehhânî ve sonuncusu da aynı yüzyılın ikinci yarısında Yarcânî tarafından te'lif edilmiştir.

Şehnâmelerin orijinal nüshaları günümüze ulaşamamıştır. Ancak Yarcânî Şehnâmesi'nin XVI. yüzyılda Türkçe'ye çevrilen ve daha sonra istinsah edilen bazı nüshalarıyla, Ünsî'ye ait şehnâmenin 1748 istinsah tarihli bir nüshası hâlen mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Şehnâme, Karamanlılar, Ünsî, Dehhânî, Yarcânî.

ABSTRACT

First time, the tradition of writing "Şehnâme" was seen in the era of Anatolian Seljuks. In the first half of 13th century, the beginning of writing "Selçuknâme of Seljuks" tradition by Emir Ahmed Kâni'î was continued by the Karamanli Dynasty / Principality, as well.

The first sample of Şehnâme of the era of Karamanli Dynasty / Principality was written by Ünsî in 1313 and the second one written by Dehhânî in the first half of 14th century and the last one at the second half of same century written by Yarcânî.

The original samples of Şehnâmes could not reach to the present. However, currently there are the some parts of copy samples of Şehnâme by Yarcânî translated to Turkish and the copy sample of Şehnâme by Ünsî dated in 1748.

Key Words: Şehnâme, Karamanli Dynasty / Principality, Ünsî, Dehhânî, Yarcânî.

***

---

* Öğr. Gör. Dr., A.K.Ü. Uşak Eğitim Fakültesi.

GİRİŞ

Türk kültür ve edebiyatında önemli bir yere sahip bulunan destanların, konu itibarıyla Türk toplumunun hafızasında derin izler bırakan tarihî ve sosyal olayları ihtiva ettikleri bilinen bir husustur. Gerek İslâmiyet'ten önceki (Yaratılış, Alp Er Tunga, Saka, Oğuz Kağan, Ergenekon, Türeyiş-Göç ve Manas destanları), gerekse İslâmiyet'in kabulünden sonraki (Satuk Buğra Han, Battal Gazi destanları, Dânişmendnâme ve Saltuknâme gibi) dönemlere ait destanlarda, motiflerin daha çok; yaratılış, savaş, kahramanlık, şecaat, sadakat, merhamet, aşk, hainlik, öğüt, kıssa vb. kavramlar üzerinde odaklandığı görülmektedir.

Benzeri motiflerin, Türklerin yaşadığı coğrafyalara komşu memleketlerin destanlarında da yer aldığı aşikârdır. Özellikle Fars Bölgesi'nde, İran'ın oldukça eskilere dayanan tarihî rivâyetlerinin derlenmesinin, Firdevsî'den çok daha önceleri başladığı görülmektedir. Böyle bir edebî ortamın etkisinde kalan Firdevsî ise, Gazneli Sultan Mahmud'un (997-1030) teşviki ile meşhur şehnâmesini vücuda getirmiştir¹. Eserin yazıldığı dönemde ve daha sonraları rağbet görmesi, zamanla, Sistan Bölgesi'nde; Samnâme, Gürşabnâme, Ferâmurznâme, Cihangirnâme, Behmennâme ve Berzunâme gibi eserlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu eserler de, bölgede yetişen kahramanların hayatlarını işlemişlerdir². Şairler eserlerini kaleme alırken, önce çok eski vak'aları ve kahramanlıkları anlatmaya başlayıp, daha sonra çağdaş vak'alara da yer vermişlerdir. Böylece edebiyatta “Şehnâmecilik” şeklinde yeni bir tür meydana gelmiştir³.

Şehnâme yazma geleneği, zamanla Fars kültürünün -özellikle Farsça'nın- etkisine mâruz kalan Selçuklu Dönemi Anadolu'sunda da kendisini göstermiş ve XIII. yüzyılın ilk yarısında Emir Ahmet Kâniî tarafından bir Selçuklu Şehnâmesi kaleme alınmıştır⁴. Moğol istilası sırasında Horasan'dan Anadolu'ya gelen müellifin, eserini, Selçuklu hükümdarı I. Alâeddin Keykubâd'ın emriyle yazmaya teşebbüs ettiği tahmin edilmektedir. Eserde, eski İran tarihinden, peygamber kıssalarından, İslâm tarihinin muhtelif devirlerinden uzun uzun bahsedildiği ve nihayet Gazneliler ve Büyük Selçuklulardan sonra Anadolu Selçukluları hakkında çok geniş malûmat verildiği tahmin edilmektedir⁵. Otuz ciltten oluşan eserin yazılış maksadı, Köprülü'ye göre⁶, yalnızca Anadolu'da değil, bir çok Türk

¹ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, (Kısaltma: *T.D.E.A.*), C. 8, İstanbul 1998, s. 116.

² Bkz. Firdevsî, *Şehnâme I*, (Çev: N. Lugal), İstanbul 1956, s. XIX.

³ Firdevsî, Aynı yer.

⁴ Tahsin Yazıcı, “Fars Edebiyatında Destan”, *Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi* (Kısaltma: *T.D.V. İ.A.*), C. 9, İstanbul 1994, s. 207.

⁵ M. Fuad Köprülü, “Anadolu Selçuklu Tarihi'nin Yerli Kaynakları”, (Kısaltma: “Yerli Kaynaklar”), *Belleten*, CL, VII, S: 27, Ankara 1943, s. 393-395.

⁶ Köprülü, “Yerli Kaynaklar”, s. 394-395.

ve İslâm memleketlerinde Selçuklular sülalesinin manevî nüfuzunu yükseltmek ve şöhretini yaymaktır. Anadolu Selçuklu tarihine ait zengin tarihî malûmatı ihtiva eden eser⁷, yine Selçuklu tarihinin bazı nadir yazmalarının uğradığı akıbeta uğramış ve zamanla kaybolmuştur.

Selçuklular Döneminde yazılan bu eserden başka, Karamanlı ve Osmanlı Dönemlerinde de şehnâmeler kaleme alınmıştır. Bu devletlerden özellikle Selçukluların vârisi olma iddiasıyla ortaya çıkan Karamanlıların, Farsça şehnâme yazdırma geleneğinde de bu devleti örnek almaları oldukça dikkat çekmektedir. Aşağıda, Karamanlı Döneminde; Ünsî, Dehhanî ve Yarcânî tarafından kaleme alınmış olan şehnâmeler, yazarları hakkında bilgi verildikten sonra, yazılış tarihleri dikkate alınarak tanıtılacaktır.

ŞEHNÂME YAZARLARI VE ESERLERİ

1. Ünsî:

Karamanlı Dönemi müverrihlerinden olan Ünsî hakkında bilinenler, sadece Şehnâme'deki kayıtlara dayanmaktadır⁸. Bu kayıtlara göre müverrih, Horasan'ın Künayed Kasabası'ndan⁹ ve adının da Ünsî olduğunu bizzat kendisi ifade etmektedir¹⁰.

Hayatı hakkında detaylı malûmat bulunmayan Ünsî'nin, Selçuklu hükümdarı III. Alâeddin Keykubâd zamanında (1298-1302) Konya'ya geldiği ve burada İshak Tekkesi'ne¹¹ mihman olduğu bilinmektedir¹². Eserini H. 785 / M. 1313 yılında Halep'te tamamladığına bakılırsa¹³, Konya'ya oldukça genç yaşta geldiği anlaşılmaktadır.

Ünsî'nin Konya'ya geldiği dönemden, eserini telif ettiği H. 785 tarihine kadar geçen süre içinde hayatı ve faaliyetleri hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Kendisinin Halep'e ne zaman göçtüğü kesin

⁷ Muhtevası bakımından destanlardan çok farklı özellikleri bulunmayan şehnâmelerin, abartılı yönleri bir kenara bırakılırsa, ait olduğu dönemlerin siyasî, sosyal ve kültürel tarihini aydınlatmada hayli öneme sahip olduğu söylenebilir. Bu itibarla şehnâmeleri bir bakıma vekayinâme olarak değerlendirmek de mümkündür. (Bkz. Köprülü, "Yerli Kaynaklar", s. 393-395).

⁸ Fuad Köprülü, Ünsî hakkında eski kaynaklarda hiçbir kayda tesadüf edilmediğini belirtir ("Yerli Kaynaklar" s. 381, Dipnot: 4).

⁹ Horasan Bölgesi'nde hâlen bu adı taşıyan bir kasaba yoktur.

¹⁰ Ünsî, *Şehnâme-i Selçuk*, (Terc: M. Mesud Koman), Konya 1942, s. 19. Kayıtlarda, Müverrihin doğum tarihinden bahsedilmemektedir.

¹¹ Adı geçen tekkenin Ebu İshak Kâzerunî tekkesi olması muhtemeldir.

¹² Bkz. Ünsî, *Aynı eser*, s. 20.

¹³ Ünsî, *Aynı eser*, (Önsöz).

olarak bilinmemekle birlikte, muhtemelen Konya'nın Karamanlıların eline geçmesinden sonra bu şehre gittiği akla gelmektedir¹⁴.

Şehnâme'yi istinsah eden Hafız Hasan Efendi eserin sonunda müelliften asrın allâmesi olarak bahsetmekte ve Onun Mevlevî tarikatına mensup olduğunu Lokman¹⁵ Ünsî-i Mevlevî ibaresiyle işaret etmektedir¹⁶. Öyle anlaşılıyor ki Ünsî, bu tarikatla Konya'da bulunduğu sırada tanışmıştır.

1313 tarihinde Halep'te olduğu kesin olarak bilinen müverrihin, buradan tekrar Konya'ya mı döndüğü, yoksa vefatına kadar burada mı kaldığı belli değildir. Eserini oldukça ileri yaşlarda te'lif ettiğine bakılırsa, Onun 1313 yılından bir müddet sonra öldüğü söylenebilir¹⁷.

Şehnâme-i Selçuk: Ünsî tarafından H. 785 yılında Halep'te, Farsça olarak kaleme alınan eserin, orijinal nüshası tespit edilememiştir. Mesud Koman tarafından bulunan nüsha, I. Mahmut Döneminde, Ilgın'da Lala Mustafa Paşa Camii imamı Hafız Hasan Efendi tarafından H.11617 / M. 1748 tarihinde istinsah edilmiştir¹⁸. Bozuk bir Farsça ile kaleme alınan Şehnâme, manzum olarak vezinsiz bir şekilde tertip edilmiştir¹⁹. On altı bâbdan oluşan eserde, Selçuklular, Karamanlılar ve Osmanlılarla ilgili malûmatlar bulunmaktadır²⁰.

Fuad Köprülü²¹, Şehnâmenin mündericâtı bakımından tarihi hiçbir değeri olmayıp muhtemelen sonradan uydurulmuş olabileceğini, zira Farsça'yı bu denli az bilen ve vezinden hiç anlamayan bir müellifin bu şekilde bir manzum Selçuknâme yazmaya kalkışmasının çok şaşırtıcı olduğunu ifade eder. Müstensih İmam Hafız Hasan Efendi'nin, kitabın müellifini "Allâme-i asr" olarak göstermesini de oldukça yadırgayan Köprülü, esasen ne böyle bir şairin, ne de böyle bir eserin mevcut olmayıp çok sonradan uydurulduğunu kaydeder²².

Şehnâme, kısa bir mukaddime, Farsça metni ve tercümesiyle birlikte Mesud Koman tarafından 1942 yılında Konya'da yayınlanmıştır.

¹⁴ Mesud Koman'ın da ifade ettiği gibi (bkz. Ünsî, *Aynı eser*, Önsöz.), Ünsî, eserinde Karamanlılarla ilgili övücü ifadeler kullanmamıştır. Öyle anlaşılıyor ki müellif Konya'nın Karamanlıların eline geçmesinden sonra burada durmak yerine, Halep'e gitmeyi uygun görmüştür.

¹⁵ Burada, "Lokman" tâbirini Hafız Hasan Efendi'nin ilave ettiği anlaşılmaktadır (Bkz. Ünsî, *Aynı eser*, (Önsöz)

¹⁶ Ünsî, *Aynı eser*, s. 30.

¹⁷ Koman, oldukça genç yaşta Konya'ya gelen müellifin, yaklaşık bir asır kadar ömür sürdüğü görüşüündedir (Ünsî, *Aynı eser*, Önsöz).

¹⁸ Ünsî, *Aynı eser*, (Önsöz).

¹⁹ Köprülü, "Yerli Kaynaklar", s. 381, Dipnot:4.

²⁰ Bkz. Ünsî, *Aynı eser*, s. 19-30.

²¹ Aynı yer.

²² Aynı yer.

2. Dehhânî

Aslen Horasan'lı olan Dehhânî'nin²³ hayatı hakkında detaylı malûmat bulunmamaktadır. İlk defa Fuad Köprülü tarafından ilim âlemine tanıtılan²⁴ müverrihin, III. Alâeddin Keykubâd Döneminde Anadolu'da bulunduğu tespit edilmiştir²⁵. Nitekim Şikârî'deki kayıtlar da Dehhânî'nin adı geçen hükümdar adına bir Selçuknâme yazdığının ifade edilmesi²⁶ bu tespiti teyit etmektedir.

Dehhânî'nin Anadolu'da bulunduğu dönem, aynı zamanda Moğol hâkimiyeti zamanına rastlamaktadır. Şair, muhtemelen Horasan yollarının emniyet altına alınmasından olacak ki²⁷; Selçuklu hükümdarına sunduğu Türkçe bir kasidesinde şu dizelerle memleket hasreti duyduğunu ifade etmekte ve Ondan izin istemektedir²⁸:

Bi-hamdillâh ki medhini bu gün bir meclis içinde
Dehânından dür-i ma'nâ döker söziyle Dehhânî
Yüz urub tapuna geldi icâzet ver anâ Şâhâ
Ki yine devletünde ben görem mülk-i Horâsân'i

Dehhânî bir taraftan memleket hasreti çektiğini dile getirirken, diğer taraftan da Selçuklu hükümdarının ihsanlarına layık olabilme düşüncesindedir²⁹. Kaynaklarda Dehhânî'nin, memleketi olan Horasan'a gittiğine dair herhangi bir bilgi yoktur. Şikârî'deki kayıtlara göre Dehhânî, Sultan III. Alâeddin Keykubâd'a yazdığı şehnâmeden sonra, Karamanlılar için de bir şehnâme yazmaya kalkmış, ancak ömrü buna müsaade etmemiştir. Onun bu şehnâmeyi, 1355 yılında tahta geçen Karamanoğlu Alâeddin Bey'in emriyle yazmaya teşebbüs ettiği anlaşılmaktadır³⁰. Şu halde XIV. yüzyılın ikinci yarısında hayatta olduğu anlaşılan Dehhânî'nin, bu

²³ M. Fuad Köprülü, "Dehhân" kelimesinin nakkaş anlamına geldiğini, dolayısıyla şairin muhtemelen nakış ile de ilgisinin bulunduğu görüşündedir (Bkz. *Türk Edebiyatı Tarihi*, (3. Basım), İstanbul 1981, s. 271).

²⁴ Bkz. M. Fuad Köprülü, "Selçukîler Devrinde Anadolu Şairleri, Hoca Dehhânî", *Hayat Mecmuası*, S.1, Ankara 1926, s. 4-5; Aynı Yazar, "Selçukîler Devri Edebiyatı Hakkında Bazı Notlar", *Hayat Mecmuası*, S. 103, Ankara 1928, s. 4; Aynı Yazar, *Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi, XIII ve XIV. y.y.* (2. Baskı), İstanbul 1949, s. 5-7.

²⁵ Köprülü, "Yerli Kaynaklar", s. 396.

²⁶ Şikârî, *Karaman Tarihi*, Millet Kütüphanesi, No: 458, s. 6; Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, (Çev: Mesud Koman), Konya 1946, s. 8.

²⁷ Köprülü, "Yerli Kaynaklar", s. 397.

²⁸ Bkz. Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, İstanbul 1971, s. 344.

²⁹ Banarlı, *Aynı eser*, C. I, s. 345.

³⁰ Bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 15.

dönemde Anadolu'da bulunduğunu da kabul etmek mümkündür³¹. Ölüm tarihi kesin olarak bilinmeyen şairin mezarının nerde olduğu da belli değildir.

Şehnâme: Şikârî'deki kayıtlara göre³² şehnâme, dönemin hükümdarı III. Alâeddin Keykubâd'ın isteği üzerine Farsça olarak yazılmıştır. Köprülü, şehnâmenin muhtemelen Kâni'î'ye ait şehnâmeyi tamamlamak üzere kaleme alınmış olabileceği fikrindedir. Ona göre Alâeddin Keykubâd;-kendi zamanını da ihtiva etmek üzere-, önceki hükümdarlarda görülen şehnâme yazdırma geleneğine uyarak, bu eseri yazdırmak istemiştir. Zira şehnâmenin Farsça olarak te'lif edilmiş olması da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir³³.

Yirmi bin beyitten oluşan Selçuklular Şehnâmesi'nde XIII. yüzyılın ikinci yarısına ait pek çok tafsîlâtın yer aldığı tahmin edilmektedir. Eserin XIV. yüzyıldan sonra kaybolduğu anlaşılmaktadır³⁴.

Selçuklular Şehnâmesini tamamladıktan sonra, Karamanlılar için de bir şehnâme te'lif etme düşüncesiyle 600 beyit kaleme alan, ancak eserini bitirmeden vefat eden³⁵ Dehhânî'nin, bu beyitlerinin de zamanla kaybolduğu anlaşılmaktadır.

3. Yarcânî

Hayatı hakkında son derece sınırlı bilgiler bulunan Karamanlı Dönemi müverrihlerinden biri de Yarcânî'dir. Şikârî'deki kayıtlardan³⁶, Karamanlı hükümdarı Alâeddin Bey zamanında (1355-1398) yaşadığını öğrendiğimiz müellifin, Karamanlı topraklarına nereden geldiği, tahsilini nerelerde tamamladığı, hatta meşhur Karaman Şehnâmesi'ni tamamladıktan sonra ne zaman vefat ettiği ve nerede medfun bulunduğu bilinmemektedir.

Karaman Şehnâmesi: Karaman hükümdarlarından Alâeddin Bey'in emriyle kaleme alınan şehnâmenin dili Farsça'dır. Eserin yazılışıyla ilgili olarak Şikârî şu kayıtları aktarmaktadır³⁷:

Zaman zaman etrafındaki şairlerle musahabet etmeyi alışkanlık haline getiren, Karamanoğlu Alâeddin Bey'in meclisinde, bir gün Firdevsî'nin, Gazneli Mahmud adına yazdığı Şehnâme okunmuştur. Adı geçen hükümdar Yarcânî'ye; "Dehhânî şehnâmesin Keykubâd Sultan

³¹ Ömer Faruk Akün, -bir manzumesindeki ipuçlarından hareketle- Dehhânî'nin, 1361 tarihinde hayatta olduğunu ve Anadolu'da bulunduğunu ifade etmektedir (Bkz. XII. *TTK Bildiri Özetleri*, Ankara 1994, s. 57-58; Aynı Yazar, "Divan Edebiyatı", *TDV İA*, C. 9, İstanbul 1994, s. 393; Ayrıca bkz. İsmail Ünver, "Hoca Dehhânî", *TDV İA*, C. 18, İstanbul 1998, s. 187).

³² *Karaman Tarihi*, s. 6.

³³ Köprülü, "Yerli Kaynaklar", s. 397.

³⁴ Köprülü, "Yerli Kaynaklar", s. 397; Banarlı, *Aynı eser*, C. I, s. 344.

³⁵ *Karaman Tarihi*, s. 6.

³⁶ *Karaman Tarihi*, s. 6.

³⁷ Aynı yer.

Alâeddin nâmına tamam idüp, Karamanlılar nâmına dahi altı yüz beyit söyleyüp, itmamı müyesser olmayup Allah emrine gitti. Altını da sen tamam eyle” demiştir.

Karamanoğlu Alâeddin Bey’in, Yarcânî’ye hitâben söylediği ve şehnâmenin kaleme alınmasına vesile olan bu sözlerden, adı geçen hükümdarın, Dehhânî’nin Selçuklu Sultanı III. Alâeddin Keykubâd için yazdığı yirmi bin beyitlik şehnâmeyi muhtemelen gördüğü anlaşılmaktadır³⁸. Yine bu ifadelere göre; Dehhânî, Selçuklular Şehnâmesi’ni tamamladıktan sonra bir de Karaman Şehnâmesi yazmaya kalkmış, ancak bunu tamamlayamadan vefat etmiştir. Ali Emirî, Karaman Şehnâmesinin, Karamanoğlu Alâeddin Bey’in emriyle yazılmaya başlandığını ancak Dehhânî’nin ömrünün buna müsaade etmemesi nedeniyle geri kalanının Yarcânî tarafından tamamlandığını ifade etmektedir³⁹. Şikârî’ye ait mufassal ve muhtasar tarihleri tetkik eden⁴⁰ Fuad Köprülü, Karamanoğlu Alâeddin Bey’in, Dehhânî’ye ait şehnâmeyi gördükten sonra kendi hânedânı hakkında da benzeri bir şehnâme yazmasını Yarcânî’den istediğini belirtmektedir⁴¹. Onun, Şikârî’de geçen; Dehhânî’nin Karamanlılar hakkında yazdığı altı yüz beyite dair kayıtlardan bahsetmediğini görüyoruz.

Manzum olarak yazılan ve ne zaman kaybolduğu bilinmeyen Karaman Şehnâmesi, Şikârî tarafından XVI. yüzyılda nesir olarak Türkçe’ye çevrilmiştir⁴². Şikârî, şehnâmeyi ne maksatla tercüme ettiğini şu sözlerle dile getirmektedir⁴³: “... Türkî’ye tercüme eyledim ki, okumağa ruşen ola. Yaran-ı safa okuyup, safa kesbedeler, bu derdimendi bir düa ile şadedeler.”

Köprülü, Yarcânî’ye ait şehnâmede XIII-XIV. yüzyıllara ait vak’alara yer verildiğini, Şikârî’nin tercümesinde ise, Yavuz Sultan Selim Dönemine ait malûmatların da yer aldığını ifade etmektedir. Buna sebep olarak da Yarcânî’ye ait asıl esere sonradan ilaveler yapıldığını veya Şikârî’nin, bu eserin eski bir tercümesinden istifade ettiğini göstermektedir⁴⁴.

Bir bakıma halk vekayinâmesi niteliği taşıyan şehnâmenin, Şikârî tarafından yapılan tercümesi, daha çok “Şikârî Tarihi” diye biline-gelmiştir. Tercüme eserde, Karamanlılardan başka, Türkiye Selçukluları ile Eratna, Germiyan, Aydın, Menteşe, Hamid, İsfendiyar, Sahib Ata, Dulkadıroğulları tarihlerine, Moğol aşiret beylerine Timur istilasına ve Yavuz Sultan Selim’e

³⁸ Köprülü, “Yerli Kaynaklar”, s. 396.

³⁹ *Karamanoğulları Tarihi*, s. 15.

⁴⁰ Bkz. M. Fuad Köprülü, “Şikârî Hakkında”, *Türkiyat Mecmuası*, C. II, İstanbul 1928, s. 27-29.

⁴¹ “Yerli Kaynaklar”, s. 396, 399.

⁴² Köprülü, “Şikârî Hakkında”, s. 27-29; Ayrıca bkz. Mehmet Armutlu, *Karamanoğlu Mehmet Bey*, Ankara 1997, s. 117.

⁴³ *Karaman Tarihi*, s. 7.

⁴⁴ Köprülü, “Şikârî Hakkında”, s. 27-29.

kadarki Osmanlı dönemine de yer verilmiştir. Vak'alar verilirken zaman zaman mübalağalar yapılmışsa da bu durum eserin tamamıyla ilmî bakımdan değersiz olduğu anlamına gelmemelidir.

Şikârî Tarihi'nin muhtelif nüshaları bulunmaktadır. Bu nüshalardan çoğu, muhteva bakımından bir bütünlük taşımasına rağmen, bazılarında ise birtakım farklılıklar görülmektedir. Meselâ Lârende (Karaman) eşrâfından Hâdimîzâde Enver Efendi'de bulunan Mufassal Karaman Tarihi'nden istinsah edilen⁴⁵ bir nüshada⁴⁶, son dönemlere ait tarihlere yer verilmiş ve diğer nüshalarında⁴⁷ Osmanlılara karşı düşmanca ifadeler kullanıldığı halde, burada Osmanlılar lehine kayıtlara rastlanılmıştır. Ayrıca bu nüsha tafsilat bakımından daha fazladır. Köprülü'ye göre⁴⁸ bu durum Şikârî'ye ait biri mufassal, diğeri muhtasar iki nüshanın mevcudiyeti ile açıklanmaktadır.

Mesud Koman'daki nüsha, adı geçen yazar tarafından "Şikârî'nin Karamanoğulları Tarihi" adıyla 1946'da Konya'da neşredilmiştir.

SONUÇ

Türkiye Selçuklu Devleti'nin siyasî mirasının yanında, kültürel an'anelerini de sahip çıkma ve yaşatma anlayışında olan Karamanlı Beyliği Döneminde; tarihî ve edebî öneme sahip bazı şehnâmeler / vekayinâmeler te'lif edilmiştir.

Bunlardan ilki, 1313 yılında yazılmış olup Ünsî adındaki aslen Horasanlı bir müverrihe aittir. Orijinal nüshası bulunamayan eser, 1748'de Hafız Hasan Efendi tarafından istinsah edilmiştir.

Selçuklu hükümdarı III. Alâeddin Keykubâd'ın (1298-1302) emriyle kaleme alınmaya başlanan ancak ne zaman tamamlandığı kesin olarak tespit edilemeyen bir diğer Farsça şehname, yine aslen Horasanlı olan, XIV. yüzyılın ünlü şairlerinden Dehhânî tarafından yazılmıştır. Yirmi bin beyitten oluşan esere, XIV. yüzyıldan sonra tesadüf edilememiştir.

Kronolojik olarak Karamanlı Döneminde te'lif edilen son şehnâme ise Karamanlı hükümdarı Alâeddin Bey'in (1355-1398) isteği üzerine Yarcânî tarafından kaleme alınmıştır. Farça manzum olarak yazılan ve ne zaman kaybolduğu bilinmeyen eser, Şikârî tarafından XVI. yüzyılda nesir şeklinde Türkçe'ye çevrilmiştir.

⁴⁵ Bu nüsha, Konya valilerinden Ârifî Paşa tarafından İbrahim Aczî adına birine istinsah ettirilmiştir. (Bkz. Köprülü, "Yerli Kaynaklar", s. 400).

⁴⁶ İ. Ü. Kütüphânesi, No: 14105.

⁴⁷ İ. Ü. Kütüphânesi, No: 14104; Millet Kütüphânesi, No:257; Bunlardan başka Bursalı Mehmed Bey'de, İzzet Koyunoğlu'nda ve Berlin Prusya Kütüphânesi'nde bulunduğu bilinen nüshalar.

⁴⁸ Bkz. Köprülü, "Yerli Kaynaklar", s. 400.

نامنه دره
بر بلج وار

انگرودی دونوب لارند بركلدي او مال ايله لارنده دم اولان مقله ياپت
 لارند ي تخت ايدينوب او تو ز اوج سنه شاهلي ايلدي و دني اناطولى
 ديارن كافر دن ارك كرميانا نظام شاهك بگلر دن ايدى اكا و بردي
 عاقبت بقاسن دست اجلدن قوز ترميوب و فوات اتدى برينه اوغلى
 كي قبا و كچى بلم برون و سينابه ديارن كافر لادن الدى هلسند يارك
 انده حاكم ايلدى باگشا همى عىظا ايه اطراف و اولان ديار لره بگ ايلدى
 كاه لارند ده كاه قوز نيه ده او تو ز دى بركون عىظا برون براغوب كچدى
 بو فنا بو رنده اوغلى سلطان علاء الدين مستهز رجهان پادشاه دورلن
 تخه كچور ديلر عدل انده بگوش خروسه دو ندى نه ايله افر برون شتياغله
 هلسند ايدى تيج قهر ايلدعو و لرى كريان ايلدى بگرمى اليز سنه روم
 ويونانده حك ايلدى جهانزه بو كمانلر كچدى كرم قالدى
 نه هلسند روم قارون و نجه قالدى اير سلطان علاء الدين
 مستهز اولدى قزمه ما ياره دكردى ايكيز سربله ايلدى ارا و قور قاندى
 يارنا يادرد و سنه نهار و كوسه و اشته ايدى اير
 كسكن برور بار جهان ارا و كوسه سنه نامه يي نيلر ده مشر دله روايتا هلسند
 و زمان اوغلى محمود و اوغلى خليل اوغلى علاء الدين لقبينه اير العتره دى
 روم ويونانده حك ايلدى علاء الدين دن ايرن اكا سنه بزم اوده حك ايلدى
 اول شاه عادل اير سنه اير ايله صا ديت ايرن بركون و هلسند
 سلطان محمود نامه نيز دى پشاه نامه يي اوغلى لره و كرم ايله علاء الدين
 اين كيقدا و نامه پشاه نامه سولمسن ايدى كي قبا و دني ده مان اير ارا و اير
 يكرى بيك بيت بر شاه نامه سوز بليش ايدى فرمان اوغلى سلا با و علاء الدين
 دني بيور ديك بار جهانيه هلسند ك دهاننه شاه نامه سن التير و سيبه بولدى
 تمام ميسترا و لطيب الله امر نيه كچدى ائنه نه ده سنن اقام ايله و يدكده
 اول شاعر سخن افرين هلسند دلبسند بار جهانيه اوچسند فزوم سيبه مان
 بر شاه نامه بگوش كره كرم نيليرى اولما زى مثل فكل دورن برور دى

بگوش

طبع بفر هر جا خوار و زاری بود
ازهار نباشد طهای خار شود
هم تا بر آگ او باد سزید
کوشش اصحابش باد سمید

— ۳ —

ازین کوشش سپهر شد سترج
رفت عینتر کین آمد نراج
بمنق او زیان غراسان
کایم که شفاعتیش برسام
بله ام کتابد انسی نام
بر عشق او کرد می خانه
شتر ای طالب حکایت را
از نعت دهر این شکایت را
روزگار میکردد چرخ دوران کند
بدان دره پیش نیکنامان نام دهد
دلم کرد عزم و خرام از طوق
آنگاز کرد بنمت شهان نرساجون
آن شهناهی که بر عدل و داد
خورشید و فک شد زب آباد
لوزج اوغز نید این ملوع
بروم افتد شد پوسیل شیوع

— سبب تألیف کتاب —

ز اقامت عزم بدم بانک آید
چنانکه ز عهد وجودم کتابد
پهر عزم خانه صها کرد آناز
دلم گنت و نوشت روم، جنب، شپراز
تا از مبرکه شیران خیر باد
درین خانه نام ایشان عفرید
بدره هم حق و حقیقت هر کام

— ۴ —

خوی سنی نغز و طم هم راه
در آن سان که هفتصد و هشتاد و پنج

— ۱ —

(شبهنامه سلجوق)

حمد و سپاس آن خدای کرده کار
چون حیات جلودانش پشاد
هر ذره که در نسبیج او صبح و شام
چون نماید وحدتش هر چیز نام
هر اس، او سولست هم بر زار
طایر بچو نیست قدرتش آشکار
ذره نیست این کائنات در عرش او
نهبش نلیل و جلالت فرش او
آن خدا که هر چه وبالاتام
بی عبت نعتش هر سو در وصف نام

— ۲ —

باین حکمت، سفند سپهر این افلاک
چون فرود لولاک لولاک
آن جیبی ذات حق که مصنف
در نکتتین حاضر است آمد خاتم انبیا
بر خنبد نورش در سلکوت از تقدیر
شد اقام او بر راه مستمر
بود ره کار هم داروی سفینش
شد رافع سلالت خلق حسش
درود بجد بر آن باد همین
ازین و تیرک آزاده شد زمین
کر نباشد نیرج واحکام آن
در هر بی بود سرمدی بریشان

— ۱ —